
vond dit resultaat wel zo belangrijk dat hij het niet slechts publiceerde in het *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis* van 1949, maar het ook opnam in zijn *Opera minora* van 1961.²

Dat Wezel Nauta inspireerde, moge uit het volgende blijken. Hij was degene die zijn stempel drukte op de herziening van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN). Welnu hoe opent die kerkorde van 1959? Anders dan de oude van 1905, die op de Dordtse Kerkorde van 1619 (oftewel: DKO) terugging, opent haar eerste artikel met een verwijzing naar het apostolisch voorschrift van 1 Cor. 14: 40: dat in de gemeente van Christus alles betamelijk en in goede orde behoort te geschieden. Deze opening moet wel van Nauta stammen, want in de inleiding van zijn *Verklaring van de Kerkorde* verwijst hij expliciet naar het Convent van Wezel en de preambule van 1568 met 1 Cor. 14.³

Bij de herdenking van de Synode van Emden in 1971 werd aan het Convent van Wezel niet getwijfeld; Nauta's artikel werd verschillende malen met ere aangehaald. Zijn leerling J. Plomp, inmiddels hoogleraar te Kampen, eerde Nauta als degene die het onderzoek inzake de relatie tussen Wezel en Emden 'tot een zekere afsluiting heeft gebracht'.⁴ Vandaar dat ik 1961 als einde van mijn verhaal koos.

L.G. van Renesse volgt S.R.: Wezel de eerste nationale kerkorde
Als begin koos ik 1664: het jaar waarin L.G. van Renesse, destijds predikant te Breda, zijn Nederlandse vertaling van de oorspronkelijk in het Latijn gestelde tekst van Wezel publiceerde. Het was deze vertaling (door hem ingedeeld in acht hoofdstukken en 124 artikelen) die nadien vele malen, slechts met modernisering van spelling, in boekjes, boeken en zelfs een fraaie kwarto-editie, tot in de twintigste eeuw in gereformeerd Nederland verspreid zou worden. Van Renesse publiceerde zijn vertaling, inclusief de 53 namen die hij onder de Latijnse tekst aantrof, in het tweede deel van zijn duodecimo-boekje *Van het regeer-ouderlinghschap*. Dat gebeurde onder het opschrift: *Acta Ofte Handelingen der Versamelinghe der Nederlantsche Kercken, die onder 't Cruys sitten (...) gehouden tot Wesel, den 3. Novembris, ende vervolgens [sic! JV] in den jaere M.D.LXVIII*. Let wel: dit is Van Renesses eigen creatie! Het originele opschrift luidde immers *Certa quaedam Capita seu articuli ...* oftewel 'Enige of bepaalde punten of artikelen, ...'. Pas aan het slot der artikelen, juist voor de 53 ondertekeningen, vertaalde hij correct 'Gedaan tot Wezel den 3 November des jaars MDLXVIII'.

Waarom deze eigengereide verandering? Spohnholz gaat op die vraag niet in, maar mijns inziens ligt het antwoord voor de hand. Vooral als je let op wat Van Renesse ter introductie schrijft: 'In (...) 1617 zijn in druk uitgegeven de meeste Nationale Kercken-orde-

² NedAK 36 (1949), 220-246; D. Nauta, *Opera minora*. (...), Kampen 1961, 30-56, m.n. 30v., 52-56. Zie voor D. Nauta (1898-1994): *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme* (BLGNP) VI, 204-206.

³ *Verklaring van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland*, Kampen 1971, 8.

⁴ J. Plomp, 'De kerkorde van Emden', in: *De Synode van Emden oktober 1571* (...), o. red. v. D. Nauta, J.P. van Dooren, O.J. de Jong, Kampen 1971, 88-121, m.n. 110. Vgl. Spohnholz, 214 (n. 28).